

Rapport ifm helhetlig gjennomgang av nasjonale kompetansetjenester 2018

Navn på tjenesten:	Nasjonal kompetansetjeneste for personlighetspsykiatri
Engelsk navn på tjeneste	Norwegian National Advisory Unit on Personality Psychiatry
Lokalisering:	Oslo universitetssykehus HF, Ullevål sykehus
Helseregion:	Helse Sør-Øst RHF

Om helhetlig gjennomgang

Helse- og omsorgsdepartementet har i 2016 besluttet at det skal gjennomføres en helhetlig gjennomgang av alle godkjente nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten. Oppdraget ble gitt til de regionale helseforetak og Helsedirektoratet som i samarbeid har gjennomført helhetlige gjennomgangen i tråd med regelverk for etablering og drift av slike tjenester. Nasjonale behandlingstjenester ble gjennomgått og vurdert i 2017. I 2018 er det gjennomført en tilsvarende gjennomgang av nasjonale kompetansetjenester.

Regelverk for etablering og drift av nasjonale tjenester fremgår av forskrift nr. 1706 av 17. desember 2010 om godkjenning av sykehus, bruk av betegnelsen universitetssykehus og nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten med tilhørende veileder. Målsettingen med den helhetlige gjennomgangen i 2018 er å vurdere om det skal gis anbefaling om videreføring, alternative funksjonsendringer, avvikling, desentralisering eller omorganisering av nasjonale kompetansetjenester.

Gjennomgangen er lagt opp som en systemrevisjon basert på krav og forventinger i styringssystemet for nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten. Vurderingen er basert på årsrapportering fra tjenestene og faglig referansegruppe for driftsåret 2017 og innhentet tilleggsinformasjon fra leder for tjenesten og faglig referansegruppe. I tillegg benyttes informasjon fra søknadsprosesser og tidligere årlige gjennomganger av den enkelte tjeneste.

Gjennomgangen er gjennomført av en arbeidsgruppe med deltagere fra hvert av de regionale helseforetak og Helsedirektoratet. Resultatet av gjennomgangen er oppsummert i denne sluttrapporten.

Oslo, 1. november 2018

Tjenestens innhold og organisering

Tjenesten ble etablert i 2012. Tjenesten er administrativt underlagt Seksjon for personlighetspsykiatri, Avdeling for nasjonale og regionale tjenester, Klinikk psykisk helse og avhengighet, Oslo universitetssykehus HF. Tjenesten har til sammen 2,4 årsverk. Tjenestens arbeidsoppgaver fordeler seg med 20 % forskning og 70 % kompetanseformidling og 10 % veiledning til klinikere. Tjenesten driver ikke pasientbehandling.

Det ble søkt om etablering av denne tjenesten i 2009. I anbefalingen pekes det på at dette dreier seg om en stor pasientgruppe som er tallrikt representert i alle RHF. Det beskrives et fagområde med utbredt kunnskapsmangel og en faglig praksis som er sprikende og lite kunnskapsbasert. De regionale helseforetakene mente at det ville være behov for denne tjenesten i et 5-års perspektiv og anbefalte etablering. Tjenesten ble godkjent 7. desember 2011.

Formålet med tjenesten er å bygge opp kompetanse på utredning og behandling av mennesker med alvorlig personlighetsforstyrrelser.

Det finnes flere nasjonale tjenester med oppgaver innenfor tjenestens faglige ansvarsområde. Dette gjelder Nasjonalt senter for selvmordsforebygging, NSSF og Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse (ROP). Kompetansetjenesten samarbeider med disse tjenestene i undervisnings og forskningssammenheng. Det fremgår ikke i hvilken grad det er gjort formelle ansvarsavklaringer mellom tjenestene.

Kompetansespredning, veiledning og rådgivning

Den primære målgruppen for tjenestens kompetansespredning er leger, psykologer og annet helsepersonell med høyskoleutdanning i spesialisthelsetjenesten. Tjenesten har som mål at alle DPS og sykehus skal ha tilstrekkelig kompetanse til å drive systematisk utredning og behandling av personlighetsforstyrrelser.

Tjenesten har laget 3 standardiserte kurs som tilbys til spesialisthelsetjenesten. Tjenesten reiser ut til helseforetak i hele Norge med disse kurspakken. Tjenesten forsøker spesielt å nå helseforetak hvor de ikke har vært tidligere for å tilby kursene. Tjenesten har også en egen nettside med informasjon både til helsepersonell og brukere og det jobbes med et E-læringsprogram. Tjenesten sender ut egne nyhetsbrev og har tilbud om råd og veiledning ifm vanskelig kliniske saker.

Tjenesten har utarbeidet en plan for kompetansespredning. Planen bygger på en kartlegging av behov og vurdering av bruk av ulike virkemidler for å nå ulike mottagere. Planen angir en rekke mål for kompetansespredning. Det fremgår ikke av planen når de ulike målene skal være innfridd og når gjennomføring av planen som sådan skal være avsluttet. Det fremgår at produksjon av E-læringsprogram skal være ferdig 2019.

Forskning

Det vises til publiserte vitenskapelige artikler og forskningsprosjekt som pågår. Det fremgår at to av forskningsprosjektene involverer andre helseregioner. Tjenesten deltar både i nasjonale og

internasjonale forskningsnettverk.

Dokumenterte resultater av tjenestens virksomhet

Tjenesten er etablert for å bygge opp og kompetanse på utredning og behandling av mennesker med alvorlig personlighetsforstyrrelser. Det er utarbeidet ulike resultatmål for tjenesten. Disse oppfattes å være delmål til et overordnet resultatmål for tjenesten. Det fremgår ikke om det er utarbeidet et overordnet resultatmål for tjenesten som viser hva som er målet med etablering av tjenesten. Det fremgår ikke om det er utarbeidet særskilte resultatmål for kompetanseoppbygging i den kommunale helse- og omsorgstjenesten.

Tjenesten viser til oppnådde resultater og at det etableres PF-team ved flere DPS og det benyttes pasientforløp utarbeidet av tjenesten. Dette er i tråd med anbefalinger fra tjenesten. Tjenesten har holdt kurs i differensialdiagnostikk i alle helseregioner, og vil utarbeide en oversikt over videre undervisningsbehov via tilbakemelding fra referansegruppen.

Det er ikke vedlagt dokumentasjon som viser om kvalitet på utredning og behandling har blitt bedre som følge av tjenestens virksomhet utover at tjenesten registrerer at anbefalinger blir fulgt opp.

Kvalitet

Tjenesten har etablert 2 registre med nasjonal dekning som fungerer som verktøy for å overvåke behandlingsresultater og som kvalitetssikring av gjennomførte terapier.

Dette gjelder DagbehandlingsNettverk (www.dagbehandlingsnettverk.no) som benytter en rekke parametere som gir oversikt over effekten av behandling. MBT-kvalitetslaboratorium (www.mbt-lab.no) er et verktøy for å undersøkes om avgitt behandling holder kvalitet i forhold til behandlingsmanual for emosjonelt ustabil personlighets-forstyrrelse. Et systematisk fokus på mentaliseringsproblemer i denne pasientgruppen har gitt svært god behandlingseffekt og lite frafall i behandlingen.

Det er ikke fremlagt dokumentasjon for at disse registrene kan benyttes for å påvise effekt av tjenestens virksomhet.

Tilgjengelighet

Tjenesten viser til bruk av ulike virkemidler for å sikre likeverdig tilgang til tjenestens kompetanse nasjonalt. Det fremgår ikke av rapporteringen om tjenesten har etablert et system for å måle om ny kunnskap blir mottatt og tatt i bruk av målgruppen. Det er heller ikke vedlagt dokumentasjon som viser at tjenestens virksomhet har ført til økt tilgjengelighet til aktuell kompetanse hos helsepersonell ute i helsetjenesten.

Faglig referansegruppe

Tjenesten har etablert en faglig referansegruppe. Gruppen består av en representant fra hver helseregion samt to brukerrepresentanter. Referansegruppen har godkjent årsrapporten. Referansegruppen møtes 1 - 2 ganger pr. år. Det er lagt til rette for brukermedvirkning.

Referansegruppen vurderer gruppens sammensetning som tilfredsstillende.

På årlige møter blir det gjort en gjennomgang av hvilke tilbud tjenesten har og tjenestens virksomhet det siste året. I tillegg har man for hver helseregion en gjennomgang av lokale tilbud og eventuelle endringer i tilbud. Tjenesten er i gang med å lage nasjonale retningslinjer med tanke på diagnostikk og behandling av personlighetsforstyrrelser. Referansegruppen har hatt mulighet til å komme med innspill og reflektere sammen med tjenesten.

Andre opplysninger

Tjenesten avgir årlig rapportering. Årsrapportene for tjenesten er tilgjengelig på <http://nasjonaletjenester.ihelse.net>. Det vises i den sammenheng til de tilbakemeldinger som er gitt ifm årlig gjennomgang av årsrapportene for tjenesten.

Det er som ledd i denne gjennomgangen bedt om at tjenesten fremlegger dokumentasjon i vedlegg 3 som viser om det er behov for å videreføre kompetansetjenestens virksomhet.

Kompetansetjenesten og referansegruppen argumenterer for at tjenesten bør videreføres: Både faglig referansegruppe og tjenesten mener det er behov for videreføring av tjenesten. Det er behov for en ytterligere kompetanseøkning. DPS'ene må bedre sin kompetanse for å kunne gi pasientene god behandling. Modeller for samarbeidsformer mellom de ulike nivåer i helsetjenesten må utvikles. Utredning og behandling av personlighetsforstyrrelser er mangelfull og gode behandlingsmuligheter for spesielt emosjonelle personlighetsforstyrrelse er ikke implementert i mange helseforetak.

Referansegruppen peker på behovet for kurs og veiledning i diagnostikk og behandling, mer forskning og bistand til kvalitetssikring og utvikling av nasjonale retningslinjer for diagnostikk og behandling av denne pasientgruppen.

Vurdering ift kriterier:

Tjenestens innhold og organisering

Tjenesten er etablert for å bygge opp kompetanse på utredning og behandling av mennesker med alvorlig personlighetsforstyrrelser. Tjenestens ansvarsområde og oppgaver samsvarer med begrunnelsen for godkjenning av tjenesten. Ansvarsområdet er godt avgrenset og beskrevet.

Det oppfattes at tjenesten har lagt opp til målrettet og ryddig løp for å innfri tjenestens oppgaver innenfor en rimelig tidshorisont.

Tjenesten har laget 3 standardiserte kurs som tilbys til spesialisthelsetjenesten. Tjenesten reiser ut til helseforetak i hele Norge med disse kurspakkene. Referansegruppens medlemmer er sentrale i arbeidet med å sikre kursing i sin respektive region. Medlemmene i referansegruppen blir i økende grad involvert med å undersøke kompetansebehovet i egen helseregion og etablere nettverk innenfor feltet utredning og behandling av personlighetsforstyrrelser. Tjenesten har etablert et eget nasjonalt råd av brukere som bistår med å utforme tjenestens kurspakker. For å få oversikt over utredningskompetansen ved landets 78 DPS'er, er det behov for å kontakte samtlige

DPS.

Kompetansespredning, veiledning og rådgivning

Tjenesten driver kompetansespredning i første rekke til helsepersonell i spesialisthelsetjenesten. Tjenestens primære målgruppe er godt beskrevet og avgrenset.

En nasjonal kompetansetjeneste er i første rekke etablert for å bygge opp og spre kompetanse. Dette skal skje innenfor en rimelig tidshorisont som anses å være 5 år. For å oppnå ønsket effekt innenfor en slik tidsplan, kreves et systematisk arbeid. Alle nasjonale kompetansetjenester skal derfor utarbeide en plan for kompetansespredning. En slik plan skal bygge på en analyse/karlegging av behov og bruk av virkemiddel, og er et verktøy til å oppnå tjenestens resultatmål.

Tjenesten har utarbeidet en plan for kompetansespredning som bygger på en kartlegging av behov og en vurdering av bruk av virkemidler for å nå ulike mottagere. Det fremgår ikke om planen bygger på et overordnet resultatmål for tjenesten. Det fremgår ikke hvilket tidsrom planen gjelder for, det er ikke satt en tidsfrist for når de ulike aktivitetene og det overordnede resultatmål for tjenesten skal være innfridd. Det fremkommer heller ikke en status for tjenestens kompetansespredning.

Kravet til overordnet resultatmål for tjenesten fremgår av regelverket for ordningen og den tilbakemelding som ble gitt ifm årsrapportering for 2014. Resultatmål for tjenesten skal tydeliggjøre hvorfor tjenesten ble etablert og hva en har ønsket å oppnå ved å etablere denne tjenesten.

Det pekes på at det fortsatt mangler kompetanse på utredning og behandling av denne pasientgruppen. Det fremgår at kommunehelsetjenesten etterlyser kompetanse og modeller for samarbeid med spesialisthelsetjenesten. Det er ikke fremlagt annen dokumentasjon som viser for hvilke deler av dette fagfeltet som fortsatt er kompetansesvakt og at dette er begrunnelsen for at dette arbeidet må videreføres i form av en nasjonal kompetansetjeneste.

Dokumenterte resultater av tjenestens virksomhet

Det er ikke utarbeidet overordnet resultatmål for tjenesten. Det fremgår heller ikke om planleggingen av tjenesten er basert på en 5 års tidshorisont og når overordnet resultatmål for tjenesten vil bli oppfylt.

Det forutsettes at tjenesten har etablert et system for å dokumentere effekt av tjenestens virksomhet. Effekt av tjenestens virksomhet innebærer at den primære målgruppen har mottatt kunnskap, har tatt kunnskapen i bruk og at dette har ført til økt kvalitet og tilgjengelighet til utredning og behandling i den enkelte helseregion. Dersom tjenesten ikke allerede har et register som viser effekt, vil for eksempel andre metoder som kartleggingsundersøkelse eller spørreundersøkelse være lettere og mer egnet til å dokumentere effekt av tjenestens virksomhet.

Det fremgår av vedlegg to at tjenesten har gjennomført kurs i differensialdiagnostikk i alle helseregioner og det er utarbeidet pasientforløp for personlighetsforstyrrelser. Tjenesten har verktøy som kan bidra til å dokumentere effekt av tjenestens virksomhet når det gjelder

kompetansespredning og kompetanseoppbygging. Tjenesten viser til at flere og flere DPS etablerer egne team i personlighetspsykiatri. Tjenesten benytter faglig referansegruppe og et ekspertråd bestående av 14 brukere til å evaluere og justere det vises arbeid. Det er utarbeidet utredningspakker og det jobbes med retningslinjer for utredning og behandling. Tjenesten har imidlertid ikke lagt frem dokumentasjon for at den primære målgruppen har mottatt informasjon, tatt informasjonen i bruk og at dette fører til økt kvalitet på utredning og behandling av pasientgruppen.

Det er forutsatt at nasjonale kompetansetjenester skal bidra til et det etableres faglige nettverk i hver helseregion som på sikt skal overta og videreføre arbeidet med å bygge opp og spre kompetanse lokalt. Det rapporteres at tjenesten i samarbeid med faglig referansegruppe har iverksatt flere tiltak for at kompetansetjenestens oppgaver skal kunne videreføres regionalt.

Det er uklart hva som er status for arbeidet og i hvilken grad tjenestens virksomhet så langt har bidratt til at det etableres faglige nettverk som kan overta og videreføre dette arbeidet lokalt.

Faglig referansegruppe

Tjenesten har etablert en faglig referansegruppe. Referansegruppen har godkjent tjenestens årsrapport. Referansegruppen synes å fungere etter regelverket for ordningen.

Status for tjenesten

Begrunnelsen for å etablere en nasjonal kompetansetjeneste er at det er behov for å bygge opp og spre kompetanse nasjonalt innenfor et avgrenset fagområde innenfor en avgrenset tidshorisont. Dette forutsetter at målgruppen for kompetansespredninger er avgrenset og tilgjengelig.

Denne tjenesten har vært i drift i 6 år. Tjenestens fagområde og primære målgruppe er avgrenset og godt beskrevet.

Det rapporteres at tjenesten driver kompetansespredning og har en plan for kompetanse-spredning.

Det er ikke utarbeidet et overordnet resultatmål for tjenesten. Det fremgår derfor ikke når resultatmålet vil bli nådd og hva som er status for kompetansetjenestens arbeid med tanke på en overføring og videreføring av kompetansetjenestens oppgaver regionalt. Det fremgår ikke om tjenesten forholder seg til en 5 års tidshorisont.

Tjenesten viser til at de har etablert system som kan brukes til å dokumentere effekt av tjenestens virksomhet men tjenesten har ikke fremlagt denne dokumentasjonen. Tjenesten har heller ikke fremlagt dokumentasjon for at dette fagområdet fortsatt er kompetansesvakt.

Oppsummering:

- Tjenestens ansvarsområde og oppgaver samsvarer med begrunnelsen for godkjenning av tjenesten
- Det er ikke lagt frem dokumentasjon som viser at fagfeltet fortsatt er kompetansesvakt og at dette er begrunnelsen for hvorfor tjenestens arbeid må videreføres i form av en

nasjonal kompetansetjeneste

- Tjenesten driver veiledning, kunnskaps- og kompetansespredning til helsepersonell i spesialisthelsetjenesten. Det er ikke lagt opp til at tjenestens virksomhet og overføring av kunnskap skal kunne videreføres av regionale faglige nettverk innen en 5 års tidshorisont.
- Det er ikke utarbeidet overordnet resultatmål for tjenesten og det fremgår ikke av planen for kompetansespredning når resultatmål for tjenesten skal være oppfylt
- Det er utarbeidet systemer for å dokumentere resultatoppnåelse for de oppgaver som er tillagt tjenesten
- Tjenesten kan ikke dokumentere at tjenestens virksomhet fører til økt kompetanse og kvalitet på utredning og behandling av en sykdom eller skade ved landets helseforetak
- Den faglige referansegruppen synes å fungere etter intensjon

Høring på rapportutkast

Evt. påpekte konkrete feil er rettet i rapporten. Øvrige tilbakemeldinger relatert til rapportutkastet gjengis sammenfattet nedenfor:

- Om organisering og ansvarsavklaring: Grenseoppgangen er tydelig innen denne tjenesten og Nasjonalt senter for selvmordsforebygging og NSSF og Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse (ROP). Tjenestene overtar ikke hverandres ansvarsområder, men har nytte av gjensidig samarbeid.
- Om dokumenterte resultater:
 - Tjenesten viser til kurs og undervisning og kan dokumentere høy etterspørsel. Tjenesten gjør systematiske kursevalueringer av alle kurs
 - Tjenesten viser til at den utvikler anbefalinger for behandling
 - Oppretter relevante nettverk
 - Samarbeider om kliniske kvalitetssikringssystemer
 - Initierer og medvirker i forskningsprosjekter
- Om tilgjengelighet: Tjenesten viser til nyhetsbrev, E-læring, gratisarrangementer og årlig konferanse

Avsluttende kommentar fra arbeidsgruppen

Helhetlig gjennomgang er basert på rapporteringen fra de nasjonale kompetansetjenestene. Arbeidsgruppens funn og kommentarer knyttet til tjenestens drift og etterlevelse av regelverk fremgår av denne rapporten.

Tjenesten har blitt forelagt utkast til rapport og er gitt mulighet til å komme med innspill. En oppsummering av tjenestens innspill fremgår av punktet over.

040418 arl